

Spomin.

Zmožnost, predstavetako obdržati, dajih pri priložnosti nepremeno moremo reproducirati, zove se **spomin**, ki je tem popolnejši, čim več predstav si pridobi človek, čim dalj jih obdrži in čim lažje in zvestejše jih more obnoviti. Glavne lastnosti dobrega spomina so zanesljivost, trajnost, lehkota, obsežnost in služnost.

Prednosti dobrega spomina niso zmiraj združene. Marsikdo si to ali uno hitro zapomni, pa kmalu pozabi; njegov spomin je lehek, a ne vztrajen. Zopet drug zna veliko, a ne more svojega znanja vsakikrat porabiti, kadar bi bilo treba; njegov spomin je sicer obsežen, a služi mu slabo.

Delovanje spomina je **samohotno**, ako se nalašč prizadevamo, da bi si dane predstave vtisnili v dušo ali pa jih obnovili; ako pa manjka tako prizadevanje, je njegovo delovanje **nesamohotno**.

Samohotno delovanje spomina je lahko mehanično, umetno ali pa razumno.

Delovanje spomina je **mehanično**, ako si človek vsled večkratnega ponavljanja prisvoji od besede do besede dotično stvarino, ne brigajoč se za njeno vsebino. Naučiti se more mehanično tudi stvari v popolnoma nerazumljivem jeziku.

Delovanje spomina je **umetno** (ingenijsko), ako predstave, ki so mej seboj osamljene ter jih je težko zapomniti, spojimo z raznimi pomočnimi sredstvi. Umetnost, po stalnih pravilih pomagati spominu s pomočnimi sredstvi, zove se **mne-monika** ali **mne-motehnika**.

(Dalje prih.)

Slomšek pa Pestalozzi.

Ali je „Blaže in Nežica“ res plagijat?

(Dalje.)

Z druge strani je prišla ta priprava k učiteljstvu prihodnjim duhovnikom práv, ako so hoteli poučevati v vsakdanji šoli, kder je primanjkovalo posvetnih učiteljev. Slomšekova zasluga je torej, da so bili v njegovih časih duhovniki za takó imenovane „zasilne šole“ bolj pripravljeni nego dan danes.

Kar je pa Slomšek kot špiritual v Celovci teoretično pripravljaj, to je kot vozeniški dekan in okrajni šolski ogleda praktično utrjeval in spolnoval. Lehko rečemo, da je Slomšek kot previden in moder človek, ki pomaga tam, kder je potreba največa, večino svojega vspešnega delovanja v tem času uporabljal šoli v prid. To nam spričujejo mnogi njegovi praktični spisi in knjige pedagoške vsebine, to nam najlepše dokazuje imenovana knjiga „Blaže in Nežica v nedeljski šoli“, o kateri piše Fr. Kosar: „Man muss sagen, dass dieses Werk die Krone aller literarischen Arbeiten Slomšek's bildet; und es ist nicht zu wundern, dass der Ruf dieses Werkes bald über die Landesgrenzen sich verbreitete und sogar nach dem fernen Moskau 80 Exemplare auf einmal bestellt wurden, und dass bereits drei Auflagen vergriffen sind“.

Ko smo tako spoznali povod nastanke te knjige, naj prestopimo še k njenej vsebini! Vender pa se mi zdi potrebno označiti še prej osnovo Slomšekove nedeljske šole, ki je zajedno tudi osnova knjige, koja se po pravici v letošnjem „Popotniku“ str. 179. imenuje prva slovenska praktična metodika.

Slomšekova nedeljska šola obsega dva razdelka: „prvošolce“ in „drugošolce“. Razdelek „drugošolcev“ razpade zopet v dva oddelka: „slovenske drugošolce“ in „nemške ponovlance“. — „Prvošolci“ so novinci, pravi začetniki. Nje poučuje gospod kaplan v čitanji in štetji, v šolo hodijo ob nedeljah popoldne pred službo božjo, pouk traja eno uro, starosti so različne, nahajajo se mej njimi celó poročenci.

Prvi oddelek „drugošolcev“ obstoji iz „prvošolcev“, ki so v preteklem letu dovršili „prvo šolo“ iz takih začetnikov, ki znajo užé čitati. Pouk se pričénja, kakor s „prvošolci“, v novembru in traja do konca avgusta. Učí pa se čitanje, pisanje, računstvo in petje (krščanski nauk v cerkvi). Čas pouka je v I. polletji ob nedeljah pred véliko mašo, v II. polletji popoldne po večernicah.

Pridni „prvošolci“, ki užé dobro čitajo, prestopijo v začetku drugega polletja (o véliki noči) v „drugo šolo“ (1. oddelek), „drugošolci“ pa se v drugem polletji razdelé. Pridnejši se prestavijo v nov oddelek, t. j. 2. oddelek „drugošolcev“, Slomšek je nazivlja „nemške ponavlanca“; óni se namreč poleg nadaljevanja učnih predmetov 1. oddelka (v I. polletji) učé še nemščine. Čas jim je določen zjutraj pred véliko mašo. Nesposobni učenci 1. oddelka „druge šole“ ponavljajo ta oddelek v II. polletji skupaj sè sposobnimi „prvošolci“. To so „slovenski drugošolci“.

„Druškošolce“ poučujeta g. učitelj in g. kaplan. Prvi se bavi bolj s poukom, a drugi bolj z vzgojo.

Po tej osnovi se Slomšekova nedeljska šola razlikuje od navadne avstrijske. Ta je bila od nekedaj ponavljalna in nadaljevalna ter se je kot taka naslanjala na vsakdanjo šolo. Slomšekova nedeljska šola je živela tudi brez te opore.

Osnova nedeljske šole Slomškove je — kakor rečeno — tudi osnova njegove knjige „Blaže in Nežica“; kajti kakor se sme trditi, da je knjiga spisana na podlogi dejanskih izkušenj, če ne neposrednjih (v poučevanju), pa posrednjih (v nadzorovanji), také je tudi verovno, da je v knjigi marsikaj, kar se ni nikedar dejansko izvelo, pa tudi ob kratkem opomnjeno, kar metodično izobražen učitelj blagodejno razširi.

Po vsebini je knjiga razdeljena v 52 odstavkov. Prva 2 oziroma 3 odstavki so pisani v pripovednej obliki, ter imajo namen pripravljati pot šolskemu obiskovanju Blažeta in Nežice, delati torej nekak prehod z dóma v šolo. Tú se pripoveduje, kakó sta Blaže in Nežica, uboga in vzgledna otroka Mlinaričeva, otela smrti učenca Lojzeka, Kamenskega gospoda sinú, kojemu se je drsajočemu se led udrl, da je padel v vodo, in kakó je hvaležni Kamenski gospod pregovoril stariše, da dadé Blažeta in Nežico v nedeljsko šolo, rekóč: „Od nog do glave ju bom oblekel, pa jima vsega omislil, česar za šolo potrebujeta“. Naprejšnjih 40 odstavkov je metodični navod, kaj in kakó je treba v nedeljski šoli poučevati. Ozira se skóro izključljivo le na „drugo šolo“. To se utegne novodobnemu metodiku čudno videti, a kedór se prestavi v tedanje Slomškove čase, najde to prav na mestu. „Prvošolci“ so se učili le čitati (pa nekoliko šteti), in kedor je bil priden, navadil se je čitanja v petih mesecih. Slomšek je hotel ta kratek čas uporabiti le za čitanje, vedóč, da je čitanje potrebnejše nego pisanje, ter da bi za oboje skupaj ne zadostoval ta čas. In práv ta kratek čas (po zimi) je privabil v šolo marsikaterega nemarneža, kateri bi se sicer ne bil naučil še čitati.

Vsebinsko teh 40 odstavkov nam podaja Slomšek sam v besedah, koje je g. dekan kot šolski ogleda govoril pri izpitu konec leta zbranej šolskej mladini, starišem in drugim odraslim ljudem, rekel je: „Slišali so lahko vsi vaši tovarši in starši in cela fara, da vaše stopinje, ki ste jih v šolo storili, niso bile zastonj. Prvošolci znajo skoraj vsi zlagati; kar jih je boljši glave, znajo brati natis in pis, dobro šteti po eni, po dve — do desetih; poznajo številke nemške in rimske, vejo koljko je dni, tednov in mesencev v letu, tudi kako se imenujejo. Drugošolci berejo gladko in razložno, pišejo za silo, in naredijo domače rajtenge iz glave, kakor na tablo, naj si bo doštévati ali odštévati, poštevati ali razštevati. Tudi nemškega branja so se toljko naučili, da se lahko nemščine lotijo, ako bo komur potreba. Človek ne vé, kamor še pride“.

„Posebno hvale vredno je, da ste slišali, kakó se ljudem in živini v sili pomaga. Koliko je starih ljudi, ki tega ne vejo. Poznate domače reči, škodljive in dobre; pa tudi dežele in ljudi, kateri krog vas živijo. V cerkvi pri keršanskem nauku sem posebno zadovoljn. Blizo se je tudi vašim staršem in gospodarjem dobro zdelo, kako ste gladko in čvrsto odgovarjali. Za te mesence, katere ste v šolo hodili, se že zajde, kar znate. Pa nikar ne mislite, da je zadosti; le začetek nauka je to, ne pa konec. Sami se morte zdaj gnati in poskušati, kar ste se v šoli učili.“

S temi besedami ne označuje Slomšek zeló ob kratkem le vsebine poučnega dela „Blažeta in Nežice“, ampak tudi svrho svoje nedeljske šole. Njemu je nedeljska šola začetek, ne pa nadaljevanje ali konec pouka.

V teh besedah najdemo tudi povod sledečim (zadnjim) desetim knjiginim odstavkom. V teh odstavkih nam opisuje Slomšek nadaljnje življenje Blažeta in Nežice. Temu življenju je postavil dva glavna smotra. Pokazati je hotel v dejanskem življenju, da „je mladini najbolj treba modre šole za srečno življenje“, in da je slovenskim otrokom treba v šoli le „toljko naučiti se nemškega branja, da se lahko nemščine lotijo, ako bo komu potreba“.*)

(Konec prih.)

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Dr. Lovro Toman r. 10. avg. 1827 v Kamnigorici, prve in srednje šole zvršil v Ljubljani, pravoslovne nekaj v Beču nekaj v Gradcu, odvetnik bil najprej v Radolici, poslej v Ljubljani, tajnik kupčijski in trgovski zbornici, predsednik Slovenski Matici, deželni in državni poslanec, u. 15. avg. 1870 v Rodavnu poleg Dunaja, a pokopan v rakvi družine Tomanove v Kamnigorici.

Prvikrat je L. Toman kot učenec govornišstva javno stopil na oder, kedar je imel slavnostni govor, pesem dr. Prešernovo, na čast J. Hradeckitu, županu Ljubljanskemu, dne 27. jun. 1845 na mestnem strelišču, kjer se je prav dobro skazal (Vid. Novic. 1845 l. 27. — Ltps. Matic. Slov. 1875 str. 174 itd.). — Sam pa se je Kamnogórski oglasil v a) Novicah 1847 l. 36 v pesmici

Prostost.

1. O veselim jutra zóru Bil sim že na hišnim dvoru, Kar en tičik perskakljá; O, ni mogel perleteti, Se mu mora milo zdeti, — Zderta je perútica.	2. Matica za njim peršviga, Posvari ga, mu pomiga, Kam de revčik naj hiti; Kak se spenja, kak skakuje, Zdraven milo požaluje, De obeh perutic ni.
3. Kupe zernja zdej zagleda, Jih obskakje, jih obseda, Neprehvaljen so mu raj; Matica pa mu zapoje: Varuj, varuj, dete moje! De kdo ne zasači naj.	4. Meni se pa tičik smili, Mislim, kak de v hudi sili Malo zernja le dobí. „Bodi moj, te bom napajal, Pital dobro, ne nagajal, Dal ti dosti vsih reči“.
5. Kar se mati je oglasila: „Sinek, kaj sim te svarila, O brezskerbna ti mladost!“ Tičik zdaj vso moč si vzame, In se vzdigne ter objame U zavetji ga prostost.	6. Zdej zažvergolita sladke, Glasne pesmi mile in gladke, De razlega se nebó. — Mislim, de sta hvalo pela, Ko jih sužnost ni objela; — Súžen biti je strašné!

*) Dan danes bi Slomšek nemščini v ljudskeji šoli še te malenkosti ne priznal; pot bi sedanjega Blažeta ne peljala več mej Nemce, ampak mej brate na Balkanu.